

KİMLİK OLUŞTURMADA MİLLÎ VE MANEVİ DEĞERLERİN TÜRK EDEBİYATI PROGRAM VE DERS KİTAPLARINDAKİ YERİ*

THE IMPORTANCE OF LITERATURE EDUCATION IN IDENTITY CONSTRUCTION WITH REGARD TO PRESERVING NATIONAL AND SENTIMENTAL VALUES

Vafa SAVAŞKAN**, M. Abdullah ARSLAN***

ÖZET: Değerler, uzun zaman sonucunda içinde olduğu toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş; bireylerin istek, amaç ve ihtiyaçlarının oluşmasında başrol oynamış ölçütlerdir. Değerler, topluma anlam kazandıran ve önem verdiren ölçülerdir ve insanlar her zaman yaşamlarını bu değerlere göre şekillendirilmiş ilişkiler içinde sürdürürler. Bu ilişkiler inanç, değer, temayül, kural ve genel olarak iktisadi ve ahlaki ilişkilerdir. Toplumda çoğunluk tarafından yaşanmaya başlayan değerler, zamanla bireylerin mutluluğunu sağlayan özellik taşıdığı için geleneksel, toplumsal, ahlaki, dini değerler, örf ve âdetler ile millî değerler, evrensel değerler birbiri ile iç içe geçerek bütünleşmiş ve toplumumuzda zaman içinde “millî ve manevi değerler” olarak kullanılmaya başlamıştır.

İnsan yaşamında değişimlerin yoğun olarak yaşandığı dönemlerden biri olan ergenliğin temel görevinin kimlik gelişimi olduğunun ileri sürüldüğü de düşünülürse bu dönem millî ve manevi değerleri koruma açısından Türk Edebiyatı ders programlarına ve ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir. Bu araştırmanın amacı, kimlik oluşturmada millî ve manevi değerleri koruma bakımından Türk Edebiyatı Öğretim Program’ı (9, 10, 11, 12) ve Türk Edebiyatı ders kitaplarının (9, 10, 11, 12) üstlendikleri görevi yerine getirip getirmediğinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Türk Edebiyatı Ders Programı (9, 10, 11, 12) ve Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan metinler millî ve manevi değerler açısından dikkate alınarak incelenmiştir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan metinler tek tek incelenerek elde edilen bulgular frekanslarla tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırmada incelenen metinlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve metinler yorumlanarak sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Edebiyat eğitimi, değerler, millî ve manevi değerler, kimlik oluşturma.

ABSTRACT: Values are the criterions that, internalized by the great deal of the society that they are formed in over a long period of time, and play a major role in formation of individuals' wishes, aims, and needs. Values are the standards that add meaning and attach importance to society; and people always maintain their life in relations shaped according to these values. These relations are beliefs, values, tendencies, rules and in general economical and moral relations. Values are lived by the majority of the society at first. But in time, because of having characteristics that obtain happiness for individuals, social, moral, and religious values integrated with the customs, traditions, national and universal values; and begun to used as “national and sentimental values”.

In adolescence period changes in human life occur intensively. If it is though that the most important feature of this period is identity development, it should be accepted that curriculums and text books of Turkish literature have important duties on preserving national and sentimental values in this period. The aim of this study is to determine whether the Turkish literature curriculums and text books

* Bu çalışma, 26-28 Mayıs 2014 tarihleri arasında Bakü’de düzenlenen “21. Asrın Penceresinden Kültür ve Kimlik” Uluslararası Sempozyumunda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr. Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

*** Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

with regard to preserving national and sentimental values fulfill their duty or not. In accordance with this purpose, the goals and attainments (9, 10, 11, 12) in Turkish literature curriculums are analyzed by considering national and sentimental values in Turkish literature textbooks (9, 10, 11, 12). Research data is analyzed with document analysis which is one of the qualitative research methods. Texts in Turkish literature textbooks are individually analyzed and the findings obtained, tabled with references. Exact citations were used from the analyzed texts and the texts were presented as interpreted.

Keywords: Literature education, values, national and sentimental values, identity construction.

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'un yayınladığı Türkçe Sözlük'te "1.Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın. 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür" (TDK, 2005, 600) olarak tanımlanan edebiyatın temel işlevlerinden birinin eğitime, insan kişiliğini değiştirme, geliştirme olduğu bilinmektedir (Kavcar, 1995:5).

Kimlik oluşumunda ve kimliğin dönüşümünde etkili bir etmen olan edebiyatın en önemli amaçlarından biri de bireyin kültürel kimliğini tanımasına yardımcı olabilmektir. Edebiyat derslerinde öğrencilere bu kültürel kimliği kazandırmaya çalışırken edebî metinler rehber olarak kullanılmaktadır.

"Kimlik" kelimesi Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Büyük Sözlüğünde "1. Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü. 2. Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, kimlik belgesi, tanıtma kartı, hüviyet. 3. Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü." (TDK, 2005: 1182) olarak tanımlanmıştır. Alver'e (2006) göre "kimlik, bir toplumun, bir halkın ve bir kişinin kendisini nasıl gördüğü, tarih ve toplum süreçlerinde kendini nasıl konumlandığı meselesini açıklayan merkezi kavramlardan biridir." (Alver, 2006:32).

İnsan yaşamında değişimlerin yoğun olarak yaşandığı dönemlerden biri olan ergenliğin temel görevinin kimlik gelişimi ve bu gelişime bağlı olarak yaşanan kimlik kargaşası olduğu bilinmektedir. Lise çağındaki bir öğrencinin kimliğinin yeni şekillenmeye başladığı düşünüldüğünde bu dönemde verilen edebiyat eğitiminin millî ve manevi değerleri koruma bakımından önem arz etmesi gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde, " 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör. 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı. 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" (TDK, 2005:483) olarak tanımlanan ve bilimin doğrudan konusu olan "olmuş olan"dan farklı olarak "olması gereken"i ifade eden "değer" kavramı teoriden çok pratik bir karakter taşır. Değerler bireylerin varlık şartları olarak da ifade edilebilir. Değerler bir bakıma bireylerin çevresiyle kurduğu ilişkiler sonucunda şekillenir (Oktay, 2011:5).

Değer, duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. (Demircioğlu-Tokdemir; 2008). Başka bir tanımda değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir (Ulusoy ve Dilmaç; 2012). Doğan ve Gülşen (2011) değerleri, 'genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır' şeklinde tanımlarlar. Uysal (2003) ise "insanın yapıp-etmelerini determine eden ilke ya da ilkeler" olarak tanımlar.

Bu tanımlara göre Değerler, uzun zaman sonucunda içinde oluştuğu toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş; bireylerin istek, amaç ve ihtiyaçlarının oluşmasında başrol oynamış ölçütlerdir. Değerler, topluma anlam kazandıran ve önem verdiren ölçülerdir ve insanlar her zaman yaşamlarını bu değerlere göre şekillendirilmiş ilişkiler içinde sürdürürler. Bu ilişkiler

inanç, değer, temayül, kural ve genel olarak iktisadi ve ahlaki ilişkilerdir. Toplumda çoğunluk tarafından yaşanmaya başlayan değerler, zamanla bireylerin mutluluğunu sağlayan özellik taşıdığı için geleneksel, toplumsal, ahlaki, dini değerler, örf ve âdetler ile millî değerler, evrensel değerler birbiri ile iç içe geçerek bütünleşmiş ve toplumumuzda zaman içinde “millî ve manevi değerler” olarak kullanılmaya başlamıştır.

Rokeach ise değerleri “amaç” ve “araç” değerler olmak üzere ikiye ayırır.

Amaç değerler arasında “ulusal güvenlik (milli güvenlik)” değerini de sayar. (Ulusoy, Dilmaç, 2012)

Evin ve Kafadar (2004), millî değerleri *millet-vatan-devlet, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, kahramanlık* şeklinde sayar.

Değerleri “olumlu” ve “olumsuz” olarak ikiye ayıran Yılmaz, Olumlu değerlerin altında ele aldığı “ülküsül değerler”i şöyle verir:

Vatan ve millete ait değerlerdir. Vatan uğruna savaşmayı şeref sayma, vatan uğruna çalışma, milletini yüceltmek için çalışma gibi değerler bunlar arasındadır. (Yılmaz, 2013).

Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarından birincisi,

Türk milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir (METK, 1973). Değer öğretimi yaklaşım ve yöntemlerinden bahsedilirken telkin, öğüt, kıssadan hisse, atasözleri, hikaye, şiir, öykü vb. (Dilmaç, 1999; Kulaksızoğlu, Dilmaç, 2003) anılmaktadır.

Bu çalışmada incelemeye konu olan Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nda (9, 10, 11, 12) “değer” ve “kimlik”; Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) millî ve manevi değerler adı altında “kültür, dil, aile, din, bayrak, vatan, millî marş” gibi kavramlara yönelik vurgular aranmış ve incelenmiştir

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, kimlik oluşturmada millî ve manevi değerleri koruma bakımından Türk edebiyatı öğretim programları ve ders kitaplarının üstlendikleri görevi yerine getirip getirmediğinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Türk Edebiyatı Öğretim Programı (9, 10, 11, 12) ve Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan metinler millî ve manevi değerler açısından dikkate alınarak incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Kimlik oluşturmada millî ve manevi değerleri koruma bakımından edebiyat eğitiminin önemini belirlemeye çalışan bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yoluyla değerlendirilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırılmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Bu anlamda doküman incelemesi, araştırmacıya, zaman ve para tasarrufu anlamında katkıda bulunacaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2011:187-188).

Doküman incelemesi, eğitim odaklı araştırmalarda ders kitapları, öğrenci ve öğretmen kitapları, ders ve ünite planları, program yönergeleri, eğitimle ilgili resmî belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 1998).

Doküman incelemesi yaparken izlenebilecek birçok aşama vardır. Her araştırmacı bu aşamaları yeniden yorumlayabilir. Bu, araştırmacının doküman incelemesi sonucunda elde

etmeyi hedeflediği veriyi veya dokümanları ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelemek istediğine ve araştırma probleminin niteliğine bağlı olarak gelişmektedir (Yıldırım, Şimşek, 2001:193). Bu çalışmada, araştırmanın kuramsal temellerini ortaya koymak amacıyla öncelikle kimlik, millî ve manevî değerler konusunda bir alan yazın taraması yapılmıştır. Daha sonra bu kapsamda Türk Edebiyatı Öğretim Programı'yla (9, 10, 11, 12) Türk Edebiyatı ders kitapları (9, 10, 11, 12) incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Araştırmada Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan metinler tek tek incelenerek elde edilen bulgular frekanslarla tablolar hâlinde sunulmuştur. Araştırmada incelenen metinlerden gerektiğinde doğrudan alıntılar yapılmıştır. Değerlendirmeye alınan Türk edebiyatı ders kitaplarına ve bu kitaplarda yer alan metinlere ilişkin sayısal bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1. Değerlendirilen Türk Edebiyatı Ders Kitaplarına (9, 10, 11, 12) İlişkin Sayısal Bilgiler.

Sınıf Düzeyi	Türk Edebiyatı Ders Kitapları	f
9	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.12.2009 tarih ve 269 sayılı kurul kararı ile 2010-2011 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türk Edebiyatı 9 ders kitabı	1
10	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 27.07.2011 tarih ve 96 sayılı kurul kararı ile 2012-2013 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türk Edebiyatı 10 ders kitabı	1
11	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 08.12.2011 tarih ve 253 sayılı kurul kararı ile kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 19.03.2012 gün ve 3398 sayılı yazısı ile ders kitabı olarak kabul edilen Türk Edebiyatı 11 ders kitabı	1
12	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 08.11.2011 tarih ve 193 sayılı kurul kararı ile 2012-2013 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türk Edebiyatı 12 ders kitabı	1
	TOPLAM	4

Tablo 2. Türk Edebiyatı Ders Kitaplarındaki (9, 10, 11, 12) İncelenen Metinlere İlişkin Sayısal Bilgiler.

Sınıf Düzeyi	9	10	11	12	Toplam (f)
İncelenen Metin Sayısı (f)	129	102	83	87	401

Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

Şekil 1: Miles ve Huberman'ın Önerdiği Güvenirlik Formülü.

$$R(\text{Güvenirlik}) = \frac{Na (\text{Görüş Birliği})}{Na (\text{Görüş Birliği}) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı})}$$

Elde edilen veriler, araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmiş ve daha sonra yapılan çalışmalar karşılaştırılarak güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacı ve alan uzmanı görüş birliğine vardıkları zaman güvenilirlik sürecinin son bulduğu kabul edilmiştir. Hesaplamanın sonunda araştırmanın güvenilirliği % 84 çıkmıştır. Güvenirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul

edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Buna dayanarak elde edilen sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir. Güvenirlilik sürecinden geçerek elde edilen bulgular, frekanslarla tablolar hâlinde sunulmuş, gerektiğinde doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Türk Edebiyatı Öğretim Programı'na (9, 10, 11, 12) Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında öncelikle Türk Edebiyatı Öğretim Programı (9, 10, 11, 12) daha sonra Türk Edebiyatı ders kitaplarında yer alan 401 metin incelenmiş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nın (9, 10, 11, 12) incelenmesi aşamasında “değer” ve “kimlik” kavramlarının genel bir ifade olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Türk Edebiyatı öğretim programında geçen “değer” ve “kimlik” kavramlarına yönelik bulgular şu şekildedir:

Tablo 3: Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nda (9, 10, 11, 12) “Değer” Kavramına Yönelik İfadelere İlişkin Sayısal Bilgiler

Bölüm Adı	İfade/Vurgu Sayısı (f)
Giriş	5
Programın Hareket Noktası ve Amacı	3
Programın Yapısı	7
Kazanımlar	13
Toplam	28

Tablo 4: Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nda (9, 10, 11, 12) “Kimlik” Kavramlarına Yönelik İfadelere İlişkin Sayısal Bilgiler

Bölüm Adı	İfade/Vurgu Sayısı (f)
Programın Hareket Noktası ve Amacı	1
Programın Yapısı	2
Kazanımlar	1
Toplam	3

Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nda (9, 10, 11, 12) “değer” ve “kimlik” kavramlarına yönelik şu vurgular geçmektedir:

“Giriş” başlığı altında “Edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla *kültür değerlerini* hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar; insanın zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder. Bunun için edebiyat eğitimi; estetik zevkin gelişmesi, *kültürel değerlerin* somut olarak ifade edilmesi ve yorumlanması, sürdürülen hayatın farklı bir dikkat ve duyarlılıkla dile getirilmesi bakımlarından son derece önemlidir.” (MEB, 2011:1).

“Edebiyat eğitimi kısaca, bu metinlerdeki sanat değerlerini sezmeyi, dilin metinde kazandığı anlamları kavramayı ve metni yorumlamayı sağlayacak becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu eğitimin ilk ve önemli basamağı lise yıllarındaki edebiyat dersleridir. Edebiyat derslerinde öğrencilere, her yönüyle *bireysel, ulusal, evrensel değer*, zevk ve anlayışın edebî metinlerde nasıl inceleneceği ve değerlendirileceği hususunda beceriler kazandırılmalı; sanata özgü yaşantının özellikleri hissettirilmelidir. Öğrencilerin; her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmaları sağlanmalıdır.” (MEB,2011:1)

“Genel Amaçlar” başlığı altında “*Ulusal ve evrensel değerlerin, sanat eseri olan edebî metinlerde zenginleşerek varlıklarını nasıl sürdürdüklerini kavramaları gerekmektedir.*” (MEB, 2011:3).

“Programın Yapısı” başlığı altında “Edebiyat ve düşünce tarihiyle ilgili soyut bilgilerin aktarılması yerine; öğrencilerin metinleri yorumlayarak değerlendirme beceri ve anlayışlarını geliştirip zevklerini olgunlaştırmaları ve kendi *kimlikleri* konusunda kanaat sahibi olmaları istenmiştir.” (MEB, 2011:8)

“İlk ünite 1918-2000 yılları arasında yaşanan önemli siyasî ve sosyal olaylar ve Atatürk ilke ve inkılabları hatırlatılmıştır. Millî Edebiyat Döneminde başlayan millî değerlerin edebî eserlerde ele alınması ve işlenmesine devam edildiği hissettirilmiştir. Batıdan gelen edebiyat zevki ve anlayışıyla yerli ve mahallî olanın memleket edebiyatı düşüncesi etrafında nasıl birleştiği; *millî kimlik* ile ilgili hususların edebî eserlerin merkezine nasıl yerleştiği; bütün bunların dilde ve anlatımda varlıklarını nasıl hissettirdikleri metinlerden hareketle kavratılmak istenmiştir.” (MEB,2011:9)

“Kazanımlar, ölçme ve değerlendirmeye ilgili kısımlar hazırlanırken programın farklı yetenek, zevk ve kültür birikimine sahip öğrencilere hitap etmesi gerektiği düşünülmüştür. Her öğrenci, metni kazanımlar ve etkinliklerin işaret ettiği doğrultuda kendince değerlendirip yorumlayarak kendi evrenini zenginleştirecektir. Kazanımlar; değişmez doğrular, şüphe edilmez gerçeklikler öğretmeye yönelik hazırlanmamıştır. Aynı metinle farklı iletişimlerin gerçekleşebileceği hususu gözden uzak tutulmamıştır. Bireysel özelliklerden kaynaklanan çeşitlilik ve farklılık, sınıftaki hareketliliğin kaynağı durumundadır. Böylece sınıfta çok yönlü bir iletişim gerçekleşecektir. Sınıfın, öğrencilerin edebî metnin hissettirdiği *ulusal ve evrensel kültür değerleriyle* zenginleşip metinle bütünleşerek estetik yaşantının sağladığı hazzın tadıldığı ve yaşandığı bir mekân olması arzulanmıştır. Bu düşünceyle hazırlanan programda aşağıdaki genel amaçların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.”(MEB,2011:3).

“Ders Kitaplarının Hazırlanması ve Metinlerin Seçilmesi” bölümünde “Seçilecek metinlerin; edebî metinlerin özellikleri, anlatım biçimi ve yapısı gözden uzak tutulmadan *millî kültürümüze, ahlâk anlayışımıza, yasalarımıza, geleneklerimize, örf ve âdetlerimize, milletimizin bölünmez bütünlüğüne* uygun olmasına özen gösterilmelidir.” (MEB, 2011,:14).

“Onuncu Sınıf Ünite ve Kazanımları” kısmında “Sözlü edebiyat ürünlerinin toplumun *ortak değerleriyle* ilişkisini belirler.” “*Ortak değerlerin, bir insan topluluğundaki bireyleri birbirine bağladığı* vurgulanır.” (MEB, 2011:42)

“On Birinci Sınıf Ünite ve Kazanımları” kısmında “Öğretmen bu dönemde milleti oluşturan temel kaynaklara modern bir dikkatle yaklaşma ve değerlendirmenin esas olduğunu; sosyal, siyasal ve edebî etkinliklerin bu husus etrafında birleştiğini sezdirerek öğrencilerin milleti oluşturan *değerler* ile edebiyat ilişkisini problem olarak ele almalarını sağlar.” (MEB, 2011: 81). “Halkın yaşama tarzından ve tarihten gelen *değerlere* önem verildiğini sezer.” (MEB, 2011: 82).

3.2. Türk Edebiyatı Ders Kitaplarına Yönelik Bulgular

Araştırmada değerlendirilen Türk Edebiyatı ders kitaplarında yer alan millî ve manevî değerler kavramına yönelik bulgular tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Türk Edebiyatı Ders Kitaplarında “Millî ve Manevi Değerler” Kavramına Yönelik Bulgular

Sınıf Düzeyi	9	10	11	12	Toplam (f)
Toplam Metin (f)	129	102	83	87	401
Uygun Metin (f)	19	31	4	8	63

Tablo 5'te görüldüğü üzere incelemeye tabi tutulan Türk edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan toplam 401 metnin 63'ü "millî ve manevi değerler" kavramına ilişkin vurgular içermektedir.

3.3. 9. Sınıf

İncelenen 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6: 9. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabında "Millî ve Manevi Değerler" Kavramına Yönelik Bulgular

Millî ve Manevi Değerler	Bulunan Bulgulara İlişkin Sayısal Bilgiler
Kültür	12
Dil	3
Aile	-
Din	1
Bayrak	-
Vatan	3
Millî Marş	-
Toplam	19

Tablo 6'da görüldüğü üzere 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili 12; "dil" kavramıyla ilgili 3; "din" kavramıyla ilgili 1; "vatan" kavramıyla ilgili 3 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 19 vurgu belirlenmiştir.

İncelenen 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında dil kavramına "Dil / Edebî Dil", "Raks Eden Dil", "Deyimler ve Deyimlerde Aktarmalar", "Dil ve Millî Bütünlük"; kültür kavramına "Türk Edebiyatı ve Türk Milletinin Kültürel Değerleri", "Bayram"; din kavramına "Çağırırım Mevlâ'm Seni"; vatan kavramına "Cenge Giderken", "Vatan Mersiyesi", "Millet Şarkısı" başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır. Bunların yanı sıra 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında "Çanakkale Türküsü", "Karagöz", "Altay Türklerinin Yaratılış Destanı", "Ferhat ve Şirin", "Karagöz'ün Bekçiliği" gibi metinler de millî kültürümüzü yansıtan vurgular içermektedir.

Millî ve manevi değer olarak kabul edilen "kültür" kavramıyla ilgili "Türk Edebiyatı ve Türk Milletinin Kültürel Değerleri" başlıklı metinde edebiyatın kültürü yansıttığına şöyle değinilmiştir: "...Edebiyat ancak bütünü ele alınırsa kültüre denk düşer. Nasıl her insan hayatın bir parçası ise her edebî eser de öyledir. Her edebî eserde hayat veya kültürün bir parçası görünür.." (Türk Edebiyatı 9, 2013:26).

"Dil" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Edebiyat Dili / Edebi Dil" başlıklı metinde edebiyatın dilden ayrı düşünülmesinin imkânsız olduğu şu şekilde ifade edilmiştir: "Edebiyat, bir dil sanatıdır. Onun yegâne ifade vasıtası veya malzemesi dildir. Dolayısıyla her edebî eser kelime deyim, ibare, tamlama, cümlecik ve cümle gibi dil birimleri veya dil unsurlarından teşekkül eder. Nasıl mimar, taş demir, çimento, kireç, kum, tahta vb.; heykeltıraş, tunç, mermer, kil, seramik vb.; ressam, boya, fırça, tuval vb. müzisyen, nota, ses vb. malzemelerden yararlanarak köşkünü, heykelini, tablosunu ve bestesini inşa ediyorsa ya zar ve şair de dili kullanarak edebiyat eserine hayat verir. Bu itibarla dil, edebiyatı diğer sanat dallarından ayıran ve ona başlı başına müstakil bir sanat olma hüviyeti kazandıran yegâne unsurdur. O zaman dikkatimizi dil üzerin de yoğunlaştırmak hem edebiyatın mahiyeti ve niteliklerini daha yakından tanımamıza hem de onun diğer sanatlardan farklı olan taraflarını daha iyi görmemize imkân verecektir. Zira güzel sanatlar, öncelikle kullandıkları ve ya bağlı oldukları malzemelerin farklılıklarıyla birbirlerinden ayrılırlar. Onların sanat olmalarını sağlayan sır da varlıklarını borçlu oldukları malzemede daha doğrusu bu malzemenin kullanılış biçiminde gizlidir." (Türk Edebiyatı 9, 2013:14).

“Raks Eden Dil” başlıklı metinde “...Lisan, her dilde raks eder ama ben onun Türkçedeki musikili hareketlerine vurgunum.” diyerek dilin müzikalitesine, inceliğine dikkat çekilmiştir.” (Türk Edebiyatı 9, 2013:23).

“Deyimler ve Deyimlerde Aktarmalar” başlıklı metinde “Deyimler – bir başka ulusla olan kültür ilişkileri sonunda, ondan çevrilme, alınma değilse – bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları kısacası, maddi ve manevi kültürünü yansıtan, o toplumun düşünme biçimini hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dil bilimi açısından olduğu kadar yazın ve halk bilimi açısından da önemli olan sözlerdir.” diyerek deyimlerin dilin önemli bir parçası olduğu vurgulanmıştır (Türk Edebiyatı 9, 2013:25).

“Türk edebiyatı ve Türk Milletinin Kültürel Değerleri” başlıklı metinde dil ve kültür konusunda değinilerek dilin sağlamlığının en kesin delilinin güzel edebi eserlerde yaşaması olduğu vurgulanmıştır (Türk Edebiyatı 9, 2013, 182).

“Dil ve Millî Bütünlük” adlı metinde ise “Millet varlığını ayakta tutan ve millî bütünlüğü temin eden başlıca unsur ana dildir. Çünkü milleti meydana getiren fertlerin ayrılmaz bir birlik hâlinde yaşamaları, birbirlerini tanımalarına, anlamalarına ve sevmelerinde bağlıdır...” diye belirtilmiştir (Türk Edebiyatı 9, 2013:189).

3.4. 10. Sınıf

İncelenen 10. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7: 10. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabında “Millî ve Manevi Değerler” Kavramına Yönelik Bulgular

Millî ve Manevi Değerler	Bulunan Bulgulara İlişkin Sayısal Bilgiler
Kültür	16
Dil	3
Aile	-
Din	8
Bayrak	-
Vatan	4
Millî Marş	-
Toplam	29

Tablo 7’de görüldüğü üzere 10. sınıf Türk edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 16; “dil” kavramıyla ilgili 3; “din” kavramıyla ilgili 8; “vatan” kavramıyla ilgili 4 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 29 vurgu belirlenmiştir.

İncelenen 10. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “Türk Dili” başlıklı metinde “Türkiye’de dile yani Türkçeye önem verilmesi, Atatürk’ün milliyetçilik ilkesinin gereğidir...Türk diline gereken önemin verilmesini öngören Atatürkçülükte “Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her kavramı ifade kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde çalışmak lazımdır.” denilerek dil kavramına vurgu yapılmıştır. (Türk Edebiyatı 10, 2013:83).

Din kavramına yönelik vurgular 10. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “Kaside”, “Atabetü’l Hakayık”, “Kutadgu Bilig”, “Divan-ı Hikmet”, “İlahi”, “Nefes”, “Su Kasidesi”, “Nutuk” başlıklı metinlerde yer almaktadır.

Vatan kavramıyla ilgili vurgulara “Şu Çılgın Türkler”, “Sakarya Meydan Muharebesi”, “Vatan Mersiyesi”, “Anadolu’dan Bir Ses yahut Cenge Giderken” başlıklı metinlerde yer verilmiştir.

10. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan Mehmet Emin Yurdakul'un "Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken" başlıklı şiirinde "Yaradan'ın Kitab'ını kaldırtmam / Osmancığın bayrağını aldirtmam / Düşmanımı vatanıma saldırtmam / Tanrı evi viran olmaz; giderim!" dizelerinde din, vatan ve bayrak kavramlarına vurgu yapılmıştır.

Ayrıca "Türk Memlûk Yaratılış Efsanesi", "Uygurların Türeyişi ve Göçleri", "Yakut Türklerinin "Er Sogotoh" Efsanesi", "Ergenekon Destanı", Alp Er Tonga Sagusu", "Koşuk", "Oğuz Kağan Destanı", "Battalname", "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı'nı Beyan Eder", "Danışmentname", "Nasrettin Hoca Fıkraları", "Mâniler", "Türkü", "Arzu ile Kamber", "Karagöz", "Meddah" gibi metinler kültürel değerlerimizi yansıtan vurgular içermektedir.

3.5. 11. Sınıf

İncelenen 11. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8: 11. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabında "Millî ve Manevi Değerler" Kavramına Yönelik Bulgular

Millî ve Manevi Değerler	Bulunan Bulgulara İlişkin Sayısal Bilgiler
Kültür	2
Dil	-
Aile	-
Din	-
Bayrak	-
Vatan	2
Millî Marş	-
Toplam	4

Tablo 8'de görüldüğü üzere 11. sınıf Türk edebiyatı ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili 2; "vatan" kavramıyla ilgili 2 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 4 vurgu belirlenmiştir.

İncelenen 11. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında kültür kavramına "Nasrettin Hoca Fıkrası", "Kızıl Elma Neresi?"; vatan kavramına ise "Vatan", "Ateşten Gömlek" başlıklı metinlerde değinilmiştir.

Bilindiği üzere Nasrettin Hoca kültürümüzün önemli parçalarından olup bilge kişiliğiyle gönüllerde taht kurmuş, okumuş okumamış herkes tarafından benimsenmiş, fıkralarıyla halk zekâsının simgesi olmuştur (Şimşek, 2008:22). Nasrettin Hoca'nın kültürümüzün bir parçası olarak öğrencilere tanıtılması veya unutturulmaması millî ve manevi değerlerimizi pekiştirmek adına önem arz etmektedir.

"Kızıl Elma" Türk mitolojisinde Türkler, özellikle Oğuz Türkleri için üzerinde düşünüldükçe uzaklaşan ancak uzaklaştığı oranda cazibesi artan ülkeler veya düşlerdir. Türk devletleri için bir hedefin ve amacın simgesidir. Kızıl Elma, Türkler tarafından değişik şekillerde tasvir edilmiş olup bazen bir belde, bazen bir taht, bazen de dünya hâkimiyetini temsil eden som altından yapılmış kızıl renkli bir küre olmuştur. Bazen fethedilmesi gereken illeri ifade eder, çoğu kez ise bütün Türklerin, tek bayrak altında toplandığı devletin simgesidir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Kızıl_Elma). İncelenen 11. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan "Kızıl Elma" metni kültürümüzün bir parçasını yansıtmaktadır.

3.6. 12. Sınıf

İncelenen 12. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9: 12. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabında “Millî ve Manevi Değerler” Kavramına Yönelik Bulgular

Millî ve Manevi Değerler	Bulunan Bulgulara İlişkin Sayısal Bilgiler
Kültür	1
Dil	1
Aile	1
Din	-
Bayrak	2
Vatan	3
Millî Marş	-
Toplam	8

Tablo 9’da görüldüğü üzere 12. sınıf Türk edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 1; “dil” kavramıyla ilgili 1; “aile” kavramıyla ilgili 1; “vatan” kavramıyla ilgili 3 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 8 vurgu belirlenmiştir.

İncelenen 12. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında dil kavramına “İrkımın Türküsü”, aile kavramına “Aile”, bayrak kavramına “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” ve “Bayrak”, vatan kavramına “Memleketimi Seviyorum”, “Anadolu Toprağı”, “Türkiye’ım Anayurdum Sebeğim Çarem” başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır.

“İrkımın Türküsü” başlıklı şiirde “Bakın, bizim öz Türkçemiz ne hoş dil / Onun her bir nağmesi / Gökten gelen hitap gibi saf sesi / Ne bülbüle ne duduya eş değil / Bu dil alageyiklerin içtiği / Yakut renkli çaylar gibi şarıldar / Orhun ile Kızılırmak gibi ki / Sularında ruhlarımız pırıldar” dizeleriyle millî ve manevi değerlerimizden olan dil kavramına vurgu yapılmıştır.

“Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” şiirinde “Şehitler tepesi boş değil / Toprağım kahramanlar bekliyor / Ve bir bayrak dalgalanmak için / Rüzgâr bekliyor” dizelerinde; “Bayrak” şiirinde ise “Ne toprağa gömülmektir / Ne ruhun uçması tenden / Ölüm, ölüm gülerekten / Bayrak altında ölmektir” dizelerinde bayrak kavramına vurgu yapılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlarla getirilebilecek önerilere yer verilmiştir.

Türk Edebiyatı Öğretim Programı (9, 10, 11, 12) “değer” kavramı kapsamında incelendiğinde Giriş (f 5), Kazanımlar (f 3), Programın Yapısı (f 7), Programın Hareket Noktası ve Amacı (f 13) gibi programın değişik bölümlerinde 28; “kimlik” kavramı kapsamında incelendiğinde ise Programın Hareket Noktası ve Amaçları (f 1), Programın Yapısı (f 2), Kazanımlar (f 1) gibi programın değişik bölümlerinde 3 vurguya yer verildiği görülmüştür.

9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 12; “dil” kavramıyla ilgili 3; “din” kavramıyla ilgili 1; “vatan” kavramıyla ilgili 3 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 19 vurgu belirlenmiştir.

10. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 16; “dil” kavramıyla ilgili 3; “din” kavramıyla ilgili 8; “vatan” kavramıyla ilgili 4 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 29 vurgu belirlenmiştir.

11. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 2; “vatan” kavramıyla ilgili 2 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 4 vurgu belirlenmiştir.

12. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabında “kültür” kavramıyla ilgili 1; “dil” kavramıyla ilgili 1; “aile” kavramıyla ilgili 1; “vatan” kavramıyla ilgili 3 olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam 8 vurgu belirlenmiştir.

İncelemeye tabi tutulan Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan toplam 401 metnin 63’ü “millî ve manevi değerler” kavramına ilişkin vurgular içermektedir.

Araştırma sonuçlarına kimlik oluşturmada millî ve manevi değerleri koruma bakımından edebiyat eğitiminin önemine yönelik şu öneriler getirilebilir:

1. Türk Edebiyatı Öğretim Programı’nda millî ve manevi değerlere yönelik ifadeler kimlik oluşturmaya olan katkısı bakımından yeniden gözden geçirilmelidir. Söz gelimi, millî ve manevi değerlerin kimlik oluşturmada önemi üzerinde durularak programda bu değerlere yönelik bilinç ve farkındalığı artıracak vurgulara yer verilmelidir.
2. Türk Edebiyatı ders kitaplarında kimlik oluşturmada millî ve manevi değerleri korumaya yönelik bilinç ve farkındalığı arttıracak, düzeye uygun etkinliklere yer verilmelidir.
3. Türk Edebiyatı ders kitapları değerlerle ilgili daha fazla ifadeler içeren metinlerle zenginleştirilmelidir.
4. Türk Edebiyatı ders kitapları millî ve manevi değerler açısından daha ayrıntılı çalışmalar yapılarak incelenmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2008). *Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış*. Değerler Eğitimi Dergisi, No: 16.
- Alver, K. (2006). Edebiyat ve Kimlik. *Bilgi* 13 (2), 32-42
- Bacanlı, H. (2013). *Değer Eğitimi: Sorular ve Sorunlar*. Gelenekten Geleceğe. Ankara: Orient Yay.
- Bogdan R. C.& Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods*. Third Edition., MA, Allyn&Bacon.
- Çelikpazu, E. E., Aktaş, E. (2011). *MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi*. *Turkish Studies*, V. 6/2. Turkey.
- Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). *Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Dilmaç (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). *Türkçe Ders Kitaplarındaki (6-8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Doğan, İ. (2007). *Türk eğitim sisteminde değer sorunu*. Değerler ve Eğitimi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökekleli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin, (Ed.), İstanbul: DEM Yayınları.
- Evin, İ., Kafadar, O. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler içerik çözümlemesi*. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(3).
- Geçmen, C., Bursalioğlu, Y. (2013). *Türk Edebiyatı 9*, Ankara: Fırat Yayıncılık.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yay.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*, (S. Kunt Akbaş Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Kavcar, C. (1995). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kenan, S. (Kış 2009). *Modern eğitimde kaybolan nokta: Değerler eğitimi*. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (1).
- Komasyon, (2012). *Türk Edebiyatı 11*, Ankara: MEB Yayınları.
- Konfüçyüs (2011). *İdeal bir insan ve topluma dair konuşmalar*. (H. İlhan Çev.). İstanbul: Sayfa Yayınları.
- Kuçuradı, İ. (1997). *Sanata felsefeyle bakmak*. Ankara: Ayraç Yay.
- Kulaksızoğlu, A., Dilmaç, B. (2003). *Importaning Education in Human Values to Primary Education Students and Testing It By Implementing a Moral Maturity Scale*. *Studia Psychologica*, Vol. 45, 43-50.
- METK, 1739 Sayılı Kanun, 1973.
- Miles M.B. & Huberman A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook 2nd Edition*. SAGE Publications, Calif.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2011). *Ortaöğretim Türk edebiyatı 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Oktay, H. T. (2011). *Televizyon dizilerinin toplumun millî ve manevi değerler açısından değerlendirilmesi: Aşk-ı Memnu Dizisi Örneği*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: RTÜK.
- Özensel, E. (2007). *Liseli kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve Türk toplumunun temel toplumsal kurumlarına bakış açıları*. Değerler ve Eğitimi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökekleli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin, (Ed.). İstanbul: DEM Yayınları.

- Özodaşık, M. (1999). Cumhuriyet dönemi yeni bir nesil yetiştirme çalışmaları 1923-1950. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Öztürk, H. E. (2008). Batı çocuk klasiklerinde temel değerler. İstanbul: Nar Yayınları.
- Pilav, S. Demir, H. A. Demir, H. (Bahar 2015). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi*. Milli Eğitim. Ankara: MEB Yay.
- Selanik Ay, T. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi. R. Turan, K. Ulusoy,(ED.). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, F. I. (2008). "Fakelore" kavramı ve Nasreddin Hoca". *Milli Folklor*, 20, 79
- Türk Dil Kurumu. (TDK). (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ulusoy, K., Dilmaç, B. (2012). Değerler eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Uysal E. (2003). *Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsani erdemler-islami erdemler*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (12)1, 51-69.
- Yazıcı, K. (Bahar 2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. TÜBAR-XIX.
- Yazıcı, M. (Sum.2013). *Toplumsal değişim ve sosyal değerler*. Turkish Studies, V. 8/8. Ankara-Turkey.
- Yazıcı, S. (2009). Felsefeye giriş. Ankara: Öncü Kitap Yay.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, C. ve Ova, A. A. (2013). Türk Edebiyatı 12, Ankara: Lider Yayıncılık.
- Yılmaz; O. (2013), *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yücekaya, K. (2013). Türk Edebiyatı 10, Ankara: Bir-Yay Yayınevi.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Kızıl_Elma, erişim tarihi: 28 Temmuz 2014